

Розділ 6 / Rozdział 6
ІННОВАЦІЙНІ МЕТОДИ ВИКЛАДАННЯ МОВИ І
ЛІТЕРАТУРИ В ШКОЛІ
INNOWACYJNE METODY NAUCZANIA JĘZYKA I
LITERATURY W SZKOLE

Марія Гошовська,
магістрантка педагогічного факультету

Тетяна Качак,
докторка філологічних наук, професорка,
Карпатський національний
університет імені Василя Стефаника, Україна

ЕМОЦІЙНО-ЦІННІСНИЙ РОЗВИТОК МОЛОДШИХ ШКОЛЯРІВ
ЗАСОБАМИ ДИТЯЧОЇ ЛІТЕРАТУРИ ТА ІГРОВИХ ТЕХНОЛОГІЙ

У статті розкрито теоретичні засади емоційно-ціннісного розвитку молодших школярів у процесі освітньої діяльності, зокрема через використання дитячої літератури та ігрових технологій як засобів формування емоційної чутливості, моральних орієнтацій і ціннісних уявлень.

***Ключові слова:** емоційно-ціннісний розвиток, молодші школярі, дитяча література, ігрові технології, початкова школа.*

Вступ

Емоційно-ціннісний розвиток особистості дитини посідає значне місце у системі сучасної освіти, оскільки процес навчання у початковій школі спрямований не лише на засвоєння знань, а й на формування моральних орієнтацій, емоційної культури та ціннісних уявлень молодших школярів. У сучасних умовах реформування освітнього простору постає потреба оновлення підходів до виховання дітей молодшого шкільного віку, що передбачає поєднання інтелектуального, емоційного та духовного розвитку особистості. Дитяча література виступає ефективним засобом формування у молодших школярів гуманістичних цінностей, розвитку уяви, емоційної чутливості та здатності до морального вибору. Ігрові технології, у свою чергу, забезпечують активну участь дітей у навчальному процесі, сприяють розвитку

комунікативних навичок, формуванню позитивного емоційного досвіду та засвоєнню ціннісних орієнтирів у доступній для дітей формі. Актуальність дослідження зумовлюється необхідністю пошуку ефективних педагогічних підходів до розвитку емоційно-ціннісної сфери молодших школярів, що відповідають сучасним вимогам освітнього середовища та сприяють формуванню гармонійно розвиненої особистості.

Мета статті – розкрити теоретичні засади емоційно-ціннісного розвитку молодших школярів засобами дитячої літератури та ігрових технологій.

Результати дослідження

Емоційно-ціннісний розвиток молодших школярів у сучасному освітньому середовищі розглядається у межах педагогічних і психологічних досліджень як складова формування гармонійної особистості дитини молодшого шкільного віку. Освітній процес початкової школи спрямовується на поєднання пізнавального, морального та емоційного компонентів розвитку, що формує підґрунтя для становлення здатності до усвідомлення власних переживань, співпереживання іншим людям і формування ціннісних орієнтацій. Розвиток емоційної сфери школярів відбувається під впливом різноманітних педагогічних засобів, серед яких помітне місце займають художнє слово дитячої літератури й освітні ігрові технології. Залучення художніх текстів, казкових образів, оповідань, віршів та інших жанрів дитячої літератури сприяє формуванню здатності до переживання художніх образів, осмислення поведінки персонажів, оцінювання моральних ситуацій і розвитку емпатійних реакцій.

Наукові дослідження у галузі педагогіки та психології зосереджують увагу на взаємозв'язку між розвитком емоційної сфери дитини та формуванням її ціннісних орієнтацій. Психолого-педагогічна наука розглядає емоційно-ціннісну сферу як сукупність почуттів, переживань, ставлень та уявлень, що виникають у процесі взаємодії дитини з навколишнім

середовищем. Формування емоційних реакцій у молодшому шкільному віці супроводжується поступовим розширенням життєвого досвіду, розвитком уяви, моральних уявлень і здатності до співпереживання. Освітній процес початкової школи створює умови для залучення дітей до різних видів діяльності, у межах яких формується ставлення до навколишнього світу, людей і власних вчинків.

Проблематика розвитку емоційної сфери молодших школярів у педагогічній науці розглядається у працях багатьох дослідників. О. В. Вашуленко [2] аналізує особливості формування емоційно-ціннісного ставлення до художнього слова під час уроків літературного читання, акцентуючи увагу на впливі літературних творів на розвиток чуттєвої сфери дитини. Дослідницею розкривається взаємозв'язок між сприйняттям художнього тексту та розвитком емоційних переживань учнів, що виникають у процесі осмислення змісту літературного твору, образів персонажів і моральних ситуацій. Аналіз художнього тексту у процесі навчальної діяльності формує здатність учнів до емоційного реагування, співпереживання героям і осмислення їхніх вчинків у контексті моральних норм суспільства.

У межах педагогічної теорії значну увагу приділено поняттю емоційного інтелекту як складовій емоційно-ціннісного розвитку особистості. О. М. Мельник [7] досліджує процес формування емоційного інтелекту у молодшому шкільному віці, характеризує його як здатність дитини усвідомлювати власні емоції, розпізнавати емоційні стани інших людей і регулювати власну поведінку відповідно до ситуації міжособистісної взаємодії. Розвиток емоційного інтелекту у шкільному середовищі пов'язується з організацією освітньої діяльності, спрямованої на формування емоційної культури, здатності до співпереживання й розуміння почуттів інших людей.

Питання розвитку емоційного інтелекту у контексті освітніх результатів початкової освіти порушено у працях Т. Котик та І. Кежковської [6].

Дослідниці характеризують емоційний інтелект як компонент соціальної компетентності молодших школярів, що формується у процесі навчання, взаємодії з однолітками та участі у спільній діяльності. Особливу увагу звертають на роль освітнього середовища, у межах якого відбувається становлення навичок емоційного самовираження учнів, формування здатності до взаєморозуміння й розвиток моральних уявлень. Навчально-виховна діяльність початкової школи включає різноманітні форми роботи, що стимулюють емоційну активність дітей, розвиток уяви, формування емпатії та ціннісних орієнтацій.

Розвиток емоційно-ціннісної сфери учнів молодшого шкільного віку тісно пов'язується з формуванням соціальної компетентності. Н. М. Степанова [8] характеризує емоційний інтелект як складову соціальної компетентності здобувачів освіти, яка формується у процесі освітньої взаємодії та соціальної комунікації. Освітній процес початкової школи передбачає створення умов для розвитку емоційної чутливості, формування культури спілкування та усвідомлення значення взаємоповаги у міжособистісних відносинах. Школярі засвоюють соціальні норми поведінки, формують уявлення про моральні цінності, розвивають здатність до регулювання власних емоційних станів.

Формування емоційної культури особистості у педагогічному середовищі розглядається як складова професійної підготовки педагогів. Н. І. Басюк [1] аналізує підходи до розвитку емоційного інтелекту майбутніх учителів початкової школи, звертаючи увагу на значення емоційної компетентності педагога у процесі взаємодії з учнями. Професійна діяльність учителя передбачає створення сприятливого психологічного середовища, у межах якого відбувається формування емоційної культури школярів. Педагогічна взаємодія з учнями супроводжується використанням методів і прийомів, спрямованих на розвиток емпатії, формування позитивного емоційного досвіду та підтримку інтересу до навчальної діяльності.

На використанні арттерапевтичних підходів у роботі з дітьми молодшого шкільного віку наголошують І. В. Данилюк та Н. І. Буркало [3]. Науковці аналізують особливості застосування арттерапії у роботі з дітьми, характеризуючи її як напрям психологічної та педагогічної підтримки, що передбачає використання художньої діяльності для розвитку емоційної сфери особистості. Використання образотворчої діяльності, казкотерапії, творчих вправ сприяє вираженню емоційних переживань, формуванню здатності до усвідомлення власних почуттів і розвитку внутрішнього світу дитини.

У процесі дослідження було з'ясовано, що дитяча література є ефективним засобом формування емоційно-ціннісної сфери юної особистості. Художні тексти відображають різноманітні життєві ситуації, у межах яких персонажі здійснюють моральний вибір, переживають емоційні стани, взаємодіють з іншими героями. «Література розширює кругозір дитини, ознайомлює її з новими і цікавими подіями, явищами, допомагає сформувати знання, уміння й навички літературознавчого, естетичного, етичного характеру, здатність засвоювати художні цінності, виховує активність, допитливість, готує до самостійної зустрічі з мистецтвом людина, до самоосвіти і самовиховання» [5, с. 12].

Освітній процес початкової школи включає різноманітні методи роботи з художнім текстом, серед яких помітне місце займають інсценування, рольові ігри, драматизація, творчі завдання. Участь у різних формах творчої діяльності сприяє розвитку емоційної виразності мовлення, формуванню навичок комунікації та усвідомленню емоційних станів персонажів літературних творів. Інтерпретація художнього тексту через ігрову діяльність забезпечує умови для емоційного переживання змісту твору учнями, розвитку у них здатності до співпереживання.

Ігрові технології у педагогічній практиці розглядаються як форма організації освітньої діяльності, що сприяє активному залученню учнів до процесу навчання. Однак, варто зауважити, що саме участь дітей у сюжетно-

рольових іграх, театралізованих постановках, літературних іграх дозволяє глибше переживати різні емоційні стани, відчувати потребу у співпраці та взаєморозумінні. Зрештою, метою будь-якого читання та аналізу твору дитячої літератури на уроках читання «є залучення школярів до цікавого, емоційно насиченого художнього пізнання, образного мислення, зміцнення навички та інтересу до самостійного читання» [4, с. 118]

У результаті проведеного дослідження встановлено, що застосування дитячої літератури у поєднанні з ігровими технологіями формує педагогічне середовище, у межах якого відбувається розвиток емоційно-ціннісної сфери молодших школярів. Поєднання художнього слова, творчої діяльності, ігрових форм роботи сприяє формуванню емоційної культури, розвитку уяви, розширенню моральних уявлень та формуванню позитивного ставлення до навчальної діяльності. Освітній процес початкової школи у межах подібної взаємодії спрямовується на формування особистості, здатної до усвідомлення власних почуттів, розуміння переживань інших людей і взаємодії з навколишнім соціальним середовищем.

Висновки

Отже, емоційно-ціннісний розвиток молодших школярів у початковій школі пов'язується з формуванням здатності усвідомлювати власні почуття, розуміти переживання інших людей та засвоювати цінності й моральні орієнтації. Період молодшого шкільного віку характеризується активним розвитком емоційної сфери, уяви та емпатії, що потребує використання педагогічних засобів, спрямованих на формування емоційного досвіду дитини. Значну роль у цьому процесі відіграє дитяча література, яка через художні образи та життєві ситуації сприяє усвідомленню моральних норм поведінки, розвитку співпереживання й емоційної чутливості. Ігрові технології створюють умови для активної участі учнів у навчальній діяльності, комунікації та взаємодії один з одним.

Список використаних джерел

1. Басюк Н.І. Азійський формат розвитку емоційного інтелекту майбутніх учителів початкової школи. *Перспективи та інновації науки*. 2025, 12 (58), 241–252. [https://doi.org/10.52058/2786-4952-2025-12\(58\)-241-252](https://doi.org/10.52058/2786-4952-2025-12(58)-241-252)
2. Вашуленко О. В. Емоційно-ціннісний розвиток молодших школярів на уроках літературного читання. *VII Волошинські читання «Шкільна мовно-літературна освіта: традиції і новаторство»*. Матеріали всеукраїнської науково-практичної конференції (17 травня 2019 р., м. Київ). Київ: УОБЦ «Оріон», 2019. С. 277–283. URL: <https://lib.iitta.gov.ua/id/eprint/716189/1/8F.pdf>
3. Данилюк І.В., Буркало Н.І. Особливості застосування арттерапії в роботі з дітьми. *Психологічний журнал*. 2021. № 7 (53), 85–98. URL: <http://dx.doi.org/10.31108/1.2021.7.9.7>
4. Качак Т. Літературна освіта молодших школярів. Івано-Франківськ: Місто НВ, 2024. 200 с.
5. Качак Т. Українська література для дітей та юнацтва: підручник. 3-тє вид., доповн. К.: ВЦ «Академія», 2025. 456 с.
6. Котик Т., Кежковська І. Розвиток емоційного інтелекту молодших школярів як обов'язковий освітній результат Нової української школи. *Освітні обрії*. 2020. № 2 (51). С. 20–26. <https://doi.org/10.15330/obrii.51.2.20-265> .
7. Мельник О. М. Розвиток емоційного інтелекту молодших школярів. *Педагогіка формування творчої особистості у вищій і загальноосвітній школах*. 2020. № 73. Т. 1. С. 128–133. <https://doi.org/10.32840/1992-5786.2020.73-1.24>
8. Степанова Н. М. Розвиток емоційного інтелекту здобувачів освіти молодшого шкільного віку як складової соціальної компетентності. *Актуальні питання у сучасній науці*. Серія «Педагогіка». 2025, 7 (37), 1142–1153. [https://doi.org/10.52058/2786-6300-2025-7\(37\)-1142-1153](https://doi.org/10.52058/2786-6300-2025-7(37)-1142-1153)

Тайсія Жила,
студентка педагогічного факультету,

Тетяна Качак,
докторка філологічних наук, професорка,
Карпатський національний
університет імені Василя Стефаника, Україна

РОЗВИТОК МОВЛЕННЯ МОЛОДШИХ ШКОЛЯРІВ У ПРОЦЕСІ

ЧИТАННЯ ТА АНАЛІЗУ АВТОРСЬКОЇ КАЗКИ

У статті проаналізовано особливості розвитку мовлення молодших школярів засобами авторської казки. Розкрито значення художнього тексту у формуванні діалогічного та монологічного мовлення учнів, визначено основні методи роботи з казкою та їх вплив на мовленнєву активність дітей. Окреслено роль авторської казки у збагаченні словникового запасу, розвитку зв'язного мовлення, логічного мислення та творчої уяви. На прикладі казки «Біда навчить» Леся Українка обґрунтовано її ефективність як засобу навчання, розвитку і виховання молодших школярів.